

ΟΙ ΓΑΜΟΙ ΤΗΣ ΣΟΦΙΑΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ.

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον ἀριθμόν).

Γ'.

Η ΤΟΥ ΣΥΝΟΙΚΕΣΙΟΥ ΔΙΟΜΟΛΟΓΗΣΙΣ.

Τοῦ Γιδλάρδη διαπραγματευομένου ἐν Βενετία τὴν ταταρικὴν συμμαχίαν, ὁ Βώλπ ἀνελαμβάνει ἐν Μόσχᾳ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ συνοικεσίου, ἅμα δ' ἐπανελθὼν, ἀνεκοῖνον τῷ Ἰδάν τὴν ἀπόκρισιν τοῦ πάπα. Συγκροτηθέντος νέου συμβουλίου ἐν τῷ Κρεμλίνω, οἱ τοῦ ποντίφηκος ὄροι ἐγένοντο ἀποδεκτοί, ὑπελείπετο δὲ μόνον ἡ ἀποστολὴ τῆς πρὸς παραλαβὴν τῆς Ζωῆς πρεσβείας. Ἡ τιμητικὴ αὕτη ἀποστολὴ ἀνετέθη αὐθις φυσικῶς τῷ μέχρῃ τοῦ σημείου τούτου προαγαγόντι τὴν ὑπόθεσιν, διὰ τοῦ Βώλπ δὲ ὁ μέγας πρίγκηψ ἀπνύθουν ἐπιστολὰς πρὸς τὸν καρδινάλιον Βησσαρίωνα καὶ τὸν πάπαν Κάλιξτον, ὡς οἱ Ρῶσοι ὀνόμαζον τὸν διάδοχον Παύλου τοῦ Β', τοῦ χρονικοῦ εἰλικρινῶς ὁμολογούντος ὅτι, καθ' ὃδον οἱ πρέσβεις Ἰδάν τοῦ Γ' μαθόντες ὅτι τὸ ἀκριβὲς ὄνομα τοῦ πάπα ἦν Σίξτος Δ', ἀποξέσαντες τὸ πρότερον, ἐνέγραψαν αὐτό.

Ὁ Βώλπ ἀπῆλθεν εἰς Ἰταλίαν κατὰ ἰανουάριον τοῦ 1472, συνωδεύετο δὲ πιθανῶς ὑπὸ Ρώσων, τῶν πηγῶν τὴν παρουσίαν αὐτῶν ἄνευ ἄλλης τινὸς σαφειᾶς ἐνδείξεως ἀναφεροῦσάν. Αἱ πρῶται περὶ τοῦ αὐτοσχεδίου πρεσβευτοῦ εἰδήσεις, ἐκ Βενετίας προερχόμεναι, δὲν προϊωνίζονται αὐτῷ αἴσια. Τῇ 15/27 ἀπριλίου ἡ ἐνετικὴ γερουσία ἀπεφάσισε τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Τρεβιζάνου, δηλώσαντος ἐκ Μόσχας ὅτι ἐγκατελείβη καθ' ὁλοκληρίαν ὑπὸ τοῦ Βώλπ, ὅτι δέ, ἀδαιῶν τῆς γλώσσης τοῦ τόπου, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ. Πράγματι δὲ φαίνεται ὅτι εὐλογα ἦσαν τὰ παράπονα ταῦτα κατὰ τοῦ Βώλπ. Οὗτος κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον διεπορεύετο τὴν Ἰταλίαν μεταβαίνων εἰς Ρώμην, ἐφαίνετο δὲ θέλων νὰ παρακάμψῃ τὴν Βενετίαν, ἐνθα αὐτὸς εἶχεν ἐξεγείρει σοβαράτα ζητήματα. Ἀλλ' ὡς ἡ τύχη ἐδείχθη εὐνοῦς τῷ ρώσῳ ἀπεσταλμένῳ, κατὰ τὰς πρῶτας ἡμέρας τοῦ μαῖου συναντήσαντι ἐν Βονωνίᾳ τὸν καρδινάλιον Βησσαρίωνα, μεταβαίνοντα εἰς Γαλλίαν. Ὁ Βησσαρίων, καταβεβλημένος ὑπὸ τῆς ἡλικίας, τῶν νόσων καὶ τῶν κόπων, εἶχεν ἀποποιήσῃ τὴν πρεσβείαν ταύτην, ἀλλ' αἱ Σίξτου τοῦ Δ' παρακλήσεις, ἐπειγούσά τις ἐπιστολὴ Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ', ἴσως δὲ καὶ ἡ ἐλπίς τῆς προσλήψεως καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας ἐν τῷ συνδέσμῳ, ἔπεισαν αὐτὸν νὰ ὑποβληθῇ εἰς τοὺς κόπους μακρᾶς ὁδοπορίας.

Περὶ τῆς ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος τῆς Ζωῆς μερίμνης τοῦ φίλου τούτου τῶν Παλαιολόγων, θεωροῦντος ὡς ἀρθείδας πάσας τὰς δυσχερείας, φανταζομένου δὲ ἤδη τὴν ἡγεμονόπαιδα, ὁδεύουσάν εἰς Μόσχαν καὶ ἐπιθυμοῦντος ὅπως ἡ διὰ τῆς Ἰταλίας πορεία αὐτῆς γένηται ὡς οἷον τε θριαμβικὴ, ἵνα δειχθῇ τοῖς Ρώσοις ὅτι παρελάμβανον κόρον μεγάλου γένους, ἐκτιμωμένου ὑπὸ τῶν λαῶν τῆς Αὔσεως, πληροφορεῖ ἡμᾶς ἐπιστολὴ τοῦ καρδινάλιου πρὸς τοὺς Σιενναίους, γραφεῖσα κατ' ἀκολουθίαν συνεντεύξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Βώλπ. «Συνηντήθημεν ἐν Βονωνίᾳ, λέγει, μετὰ τοῦ μεγίστου τῆς Μεγάλης Ρωσίας, μεταβαίνοντος εἰς Ρώμην, ὅπως ἐξ ὀνόματος τοῦ κυρίου αὐτοῦ συνάψῃ τὸ συνοικεσίον μετὰ τῆς ἀνεψιᾶς τοῦ αυτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἀποτελεῖ τὸ ὑποκείμενον τῶν φροντίδων καὶ τῆς μερίμνης ἡμῶν, διότι πάντοτε ἐμφορούμεθα ὑπὸ ἀγάπης καὶ ἐλέου πρὸς τοὺς βυζαντινοὺς ἡγεμονίδας, τοὺς ἐπιζητῶντας τοῦ μεγάλου ἐκείνου γεγονότος, καθῆκον δὲ ἡμῶν ἐλογισάμεθα νὰ βοηθώμεν αὐτοῖς ἐνεκα τῶν κοινῶν δεσμῶν, τῶν συναπτόντων ἡμᾶς πρὸς τὴν ἡμετέραν πατρίδα, πρὸς τὸ ἡμέτερον ἔθνος. Ἄν ἡ νύμφη διέλθῃ διὰ τῆς Σιένης, ἐξορκίζομεν ἡμᾶς νὰ παράσχῃ τε αὐτῇ λαμπρὰν ὑποδοχὴν, ἵνα ἡ συνοδεία αὐτῆς δύνηται νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τῆς πρὸς αὐτὴν ἀγάπης τῶν Ἰταλῶν. Τοῦτο θὰ παράσχῃ αὐτῇ γόνιτρον παρὰ τῷ συζύγῳ αὐτῆς καὶ θὰ τι-

μήσῃ ἡμᾶς μεγάλως. Τὸ ἐφ' ἡμῖν, θὰ προσκτήσῃθε αἰωνίαν τὴν ἡμετέραν εὐγνωμοσύνην». Ὁμοίως πιθανῶς ἐπιστολὰς ὁ Βησσαρίων ἐγραφε καὶ πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Βονωνίας, ἀγαθὴν τιμωρύντας ἀνάμνησιν τοῦ ἀρχαίου ἱεράρχου αὐτῶν.

Ὑπὸ τῶν ἐπιτυχῶν τούτων ὁ Βώλπ ἐνθαρρυνόμενος, εἰσῆλθεν εἰς Ρώμην, λήγοντος δὲ τοῦ μαῖου τοῦ 1472 ἦν πρὸ τῶν πυλῶν τῆς αἰωνίας πόλεως, καὶ ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ Monte-Mario ἀνέμενε τὴν διακανόνισιν τῶν προκαταρκτικῶν διατυπώσεων. Εὐμενοῦς τυχὼν πρῶτον δεξιώσεως παρὰ Παύλου τοῦ Β', τὴν αὐτὴν ἀνέμενε εὐμένειαν καὶ παρὰ Σίξτου τοῦ Δ', ὃς εἶχεν ἀναλάβει, ὡς προείπομεν, τὴν συνέχισιν τοῦ ἔργου τοῦ προκατόχου αὐτοῦ. Συνέδριον ἐμελλε νὰ συνέλθῃ ἐν Μαντοῦνῃ ἡ Ἀγκῶνι, ἐπεὶ δὲ οἱ ἡγεμόνες ἐστρεψόδικουν, τῇ 11/23 δεκεμβρίου 1471, ἐπεμψε πέντε ἀντιπροσώπους αὐτοῦ εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς αὐλὰς, συνωμολόγησε συμμαχίαν μετὰ τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Ἑνετίας, ἐνεθάρρυνε τὸν Οὐζὺν Χαδάν εἰς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου καὶ ἐξηκόντισε κεραυνοβόλον βούλλαν. Ἐν τούτοις ἐν ἐποχῇ οὕτῳ γονίμῳ εἰς παρατηρήσεις, ἡ τοῦ Βώλπ πρεσβεία παραδόξως παρέρχεται ἀπαρατήρητος σχεδόν. Μόνος ὁ ἐκ Βολτέρας Ἰάκωβος Μαφθένης ἐκθέτει τὸ γεγονός τοῦτο λεπτομερέστερον, τούτῳ δὲ ἀφίνομεν τὸν λόγον.

«Οἱ Πατέρες, λέγει, συνεκλήθησαν σήμερον (12/24 μαῖου) εἰς συμβούλιον. Τὴν σύγκλησιν προεκάλεσαν οἱ πρέσβεις τοῦ Ἰδάν, δουκὸς τῆς Λευκῆς Ρωσίας. Οὗτοι προσῆλθον κατὰ πρῶτον ὅπως ὑποβάλωσι τὰ δεδάσματα αὐτῶν τῷ πάπᾳ, εἴτα δὲ ὅπως διομολογήσωσι τὸ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχαίου δεσπότης τῆς Πελοποννήσου συνοικεσίον. Ἀφότου κατέλιπε τὴν πατρίδα αὐτῆς μετὰ τῶν ἀδελφῶν, ἔξῃ ἐν Ρώμῃ διὰ τῶν εὐσεβῶν ἐπιχορηγήσεων τῆς ἀποστολικῆς ἑδρας. Οἱ πρεσβευταὶ διετάχθησαν νὰ παραμείνωσιν ἐν τινὶ μεγάρῳ τοῦ Monte-Mario, δεσπόζοντι τῆς πόλεως, ὅπως αὐτόθι ἀναμείνωσι τὴν περὶ τοῦ συνοικεσίου καὶ τοῦ τρόπου τῆς ὑποδοχῆς τῶν πρεσβευτῶν ἀπόφασιν. Ἀμφιβολία τινὲς εἶχον προκύβει ὑπὸ τὴν ἐποψίαν ταύτην, ἀνεπαρκῶν οὐδὼν τῶν περὶ τῆς πίστews τῶν Ρουθηνῶν πληροφοριῶν. Αἱ πληροφορίες ἐδόθησαν καὶ ἐνεκρίθη τὸ συνοικεσίον. Ἐπετράπη ὡσαύτως ὅπως οἱ ἀρραβῶνες, κατὰ τὴν ἐκφρασθεῖσαν ἐπιθυμίαν, τελεσθῶσιν ἐν τῇ βασιλικῇ τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, μετεχόντων τῆς τελετῆς τῶν ἱεραρχῶν. Ἐπετεύχθη ὅπως οἰκεῖοι τοῦ ποντίφηκος καὶ καρδινάλιοι μεταβῶσιν εἰς ὑπάντησιν τῶν πρεσβευτῶν... Τῇ 25 μαῖου οἱ τοῦ προειρημένου δουκὸς πρεσβευταὶ ἐνεφανίσθησαν ἐν τῷ μυστικῷ τῶν καρδινάλιων συνεδρίῳ. Ἐπαρουσίασαν ἐπιστολὴν ἀνοικτὴν, γεγραμμένην ἐπὶ μικρᾷ μεμβράνῃ, συνημμένην ἔχουσαν χρυσοῦν κινητὴν σφραγίδα, φέρουσαν δὲ ταύτας μόνον τὰς λέξεις ἐν ρουθηνικῇ γλώσσῃ: «Τῷ μεγάρῳ Σίξτῳ, ρωμαῖῳ ποντίφηκι, ὁ δοῦξ τῆς Λευκῆς Ρωσίας Ἰδάν» ὑποβάλλει τὰ δεδάσματα αὐτοῦ, ἀπτόμενος τῇ χειρὶ τοῦ μετῴ-» που, καὶ αἰτεῖται νὰ δοθῇ πίστις τοῖς πρεσβευταῖς αὐτοῦ». Οὗτοι ἐνέπλινσαν ἐγκωμίων τὸν ποντίφηκα, συνεχάσθησαν αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἀναρρήσει, συνέστησαν τὸν δοῦκα, ὑπέβαλον ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ τὰ δεδάσματα αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀποστολικοὺς πόδας (διότι οὕτως ἐξεφράσθησαν) καὶ προσήνεγκον τέλος δῶρα μανδύαν καὶ ἐνεπνέοντα μυλωτὰς σίμωρος. Ὁ ποντίφηξ ἐπήνεσε τὸν δοῦκα, διότι οὗτος ἦν χριστιανός... διότι ἐπεθύμησε τὸν μετὰ χριστιανῆς γυναικὸς γάμον, ἐπὶ μακρὸν ἀνατραφείσης παρὰ τῇ ἀποστολικῇ ἑδρᾳ, διότι ὑπέβαλε τὰ δεδάσματα αὐτοῦ τῷ ρωμαῖῳ ποντίφηκι... εὐχαριστία δὲ ἐξεφράσθησαν καὶ διὰ τὰ δῶρα. Οἱ πρεσβευταὶ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, τῶν Ἑνετῶν, τῶν Μεδιολανναίων, τῶν Φλωρεντίνων καὶ τοῦ δουκὸς τῆς Φερράρας, κεκλημένοι δι' ἄλλας ὑποθέσεις παρὰ τῷ ποντίφηκι, παρῆσαν κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην. Κατὰ τὰ αὐτὰ ἐκφράζονται καὶ οἱ τῶν Μεδιολάνων ἀπεσταλμένοι ἐν ταῖς ἐκθέσεσιν αὐτῶν, τοῦτο ἐπὶ πλεόν προσηυμένονι ὅτι ὁ πάπας ἠτήσαστο ὅπως οἱ ἀρραβῶνες τελεσθῶσιν ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἀγίου Πέτρου.

Ὁ τε Μαφθένης καὶ οἱ εἰρημένον πρεσβευταὶ παριστάνουσι τὸν μέγαν πρίγκηπα ὡς ἀναγνωρίζοντα τὴν ἀρχὴν τοῦ πάπα, ὁ κ. Πῆρλαγγ ὁμοῦς ἱκανῶς ἐξελέγχει αὐτοὺς ὡς σφαλλομένους, πρὸς τοῖς ἄλλοις λέγων ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Μαφθένη ἀναγραφόμενον εἶναι ὅλως ἀνακριβές, κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἐν τῷ Κρεμλίνῳ ὑπάρχοντος ἤδη ἐν χρήσει τοῦ **τιτουλιάρνικ**, ἐν ᾧ ἦσαν ἐγγεγραμμένοι λεπτομερῶς οἱ τίτλοι τῶν ξένων ἡγεμόνων. Ὡς πρὸς τοὺς τοῦ

μεγάλου πρίγκηπος, λέγει, οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ υποβιβάσῃ αὐτοὺς εἰς τρεῖς λέξεις.

Ἀλλὰ τότε (οὐδέποτε ἡδηλαθὲν τοῦ μεγάλου πρίγκηπος καὶ τῶν Ρώμων ἀποδεξαμένων τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Φλωρεντίας συνόδου) πῶς, ἐπάγεται ὁ κ. Πήρλιγγ, νὰ ἐξηγῶμεν τὴν εὐμενῆ ὑπὸ τοῦ πάπα ἀποδοχὴν προτάσεων, αἵτινες οὐδεμίαν εἶχον βλάβην ἐτέραν ἢ ἰσὺν πλάνων; Δύναται τις νὰ υποβῇ ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ τῆς Ρώμης ἐπεκράτει τοσαύτη ἄγνοια περὶ τῆς ἀληθοῦς τῶν πραγμάτων καταστάσεως; Μάτην θὰ ἐζητεῖ τις τὴν ἀπάντησιν ἐν τοῖς συγχρόνοις ἐγγράφοις· δὲν περιέχουσιν ἀκριβεῖς ἐνδείξεις. Ἐν τούτοις, ἂν καλῶς ἐξετάσῃ τις αὐτὰ τὰ γεγονότα, αἱ ὑποψίαι στρέφονται πρὸς τὸν Βόλπ. Μὴ ὑπεκρίθη διπλοῦν πρόσωπον καὶ κατεχρήσατο τὴν θέσιν αὐτοῦ; Ὁρθόδοξος ἐν Μόσχᾳ, καθολικὸς δὲ ἐν Ρώμῃ, μὴ ἐθυσίασε τὴν ἀλήθειαν, ἵνα ἐκ περιτροπῆς ἀπατήσῃ τὸν μέγαν πρίγκηπα καὶ τὸν πάπαν; Πολιτικὴ τις καὶ ἐπικερδὴς ὑπόθεσις ὤδευεν ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν διολογισμὸν τοῦ συνοικεσίου, τῷ Βόλπ δέ, περὶ ἀμφοτέρων ἐνδιαφερομένων, ὡς παραχρῆμα δευχθήσεται, αἱ λεπτότητες τῆς εὐλαθείας ἦσαν ἄγνωστοι. Περαιτέρω δὲ ὁ κ. Πήρλιγγ ἀποφαίνεται ὅτι, εἰ ὁ πάπας οὐδεμίαν προέβλεπεν ἔνστασιν περὶ τοῦ δόγματος τῶν ἐκ τοῦ συνοικεσίου τούτου γεννηθησομένων τέκνων, ὡς καθολικὴν θεωρῶν τὴν ἑλληνίδα ἡγεμονόπαιδα, τοῦτο ἐγένετο καὶ ἐλλείψει μὲν ἐπαρκῶν πληροφοριῶν καὶ διότι ἐξετασμένη ἴσως ἐκ τῶν ἀπατηλῶν διαβεβαιώσεων τοῦ Βόλπ.

Ὅπως ποτ' ἂν ἦ, ὁ τῆς Μόσχας πρεσβευτὴς εἶχεν ἐπιτύχει τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Παρὰ τὴν κατέχουσιν τότε τοὺς Ρωμαίους πυρετώδη δραστηριότητα, τὸ τοῦ συνοικεσίου ζήτημα δὲν παρημελήθη. Ὁ μετὰ τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Ἑνετίας σύνδεσμος εἶχεν ἦδη, ὡς προείπομεν, συνομολογηθῆ, ὁ πάπας εἶχε στρατολογήσει δύναμιν τινα καὶ ἐξοπλίσαι ἐκδοιτέσσαρας γαλέρας, τῇ 16/28 μαΐου δὲ μετὰ τὴν λειτουργίαν νυκλῶνεν ἐν τῷ Ἁγίῳ Πέτρῳ τὰς σημαίας τῶν σταυροφόρων. Μετὰ μεσημβρίαν νέα στρατιωτικὴ τελετὴ. Σίξτος ὁ Δ' μετέβη ἐφιππος πρὸς τὸ ὀρμητήριον τῶν τεσσάρων γαλερῶν, αἵτινες εἶχον ἀναπλεύσει τὸν Τίβεριν μέχρι τοῦ Ἁγίου Παύλου, καὶ ἐπεκατέσταν τὴν χάριν τοῦ Οὐρανοῦ ὑπὲρ τῶν ναυτῶν καὶ τοῦ ναυάρχου αὐτῶν καρδινάλιου Καράφφα. Ἡ αὐτὴ ἀκριδῶς ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ παπικὸς στόλος ἐξέλειπε τὸν λιμένα τῶν Ὠστίων, ἡ 23/1 ἰουνίου δηλαδὴ, ὥρισθη εἰστέλεσθαι τῶν ἀρραβώνων τῆς Ζωῆς.

Ἐβδομάδας τινὰς πρότερον εἶχε μεταβῆ εἰς Ρώμην ἡ Κλαρική Ὁρσίνη, συνευγμένῃ ἀπὸ τετραετίας τῷ Λωρέντζῳ Μεδίκῳ, συνωδεύετο δὲ ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου Πούλκν. Ἡ νεαρὰ πατρικία, ἐν τῇ ἀκμῇ τότε τῆς λαμπρότητος καὶ καλλονῆς αὐτῆς οὖσα, ἐπεσκέψατο τὴν ἑλληνίδα ἡγεμονόπαιδα, ὁ φλωρεντῖνος δὲ ποιητής, ὑπὸ τῶν θεληγῶν τῆς Κλαρικῆς κατελθὼν ἐκεῖ, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπισκέψεως ταύτης περιέγραψε τὴν Ζωὴν ὡς τερατωδὲς δύσμορφον ὑπὸ τοῦ πάχους καὶ τῶν ἀλοιφῶν καὶ χρωμάτων. Ἄλλην αἰτία, ἐξεγείρασα τὴν χολὴν τοῦ Πούλκν, ἦν κατὰ τὸν κ. Πήρλιγγ ἡ πείνα, εἰς ἣν ὑπεβλήθη κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην, ὡς παρὰ τὸ προκεχωρηκὸς τῆς ὥρας οὐδεγὸς ἀρίστου παραπεθέντος αὐτοῖς «οὔτε ἑλληνιστὶ, ὡς λέγει ὁ ἀπελπισ ποιητής, οὔτε λατινιστὶ, ἀλλ' οὔτε ἐν κοινῇ γλώσσῃ». Ἦττον ἐν τούτοις τοῦ λιμώττοντος συναδέλφου αὐτοῦ προκατελημμένος ὁ Βενέδικτος, ἐκ τῆς ἀκολουθίας ὡσαύτως τῆς Κλαρικῆς, ἐξίστατο πρὸ τοῦ μικροῦ στόματος τῆς Ζωῆς καὶ ἐξύμνει τὸν θελκτικὸν τρόπον, καθ' ὃν διεχρέμπτετο, αὐτὴ δὲ ἡ Κλαρική Ὁρσίνη, ἀρμολογῶσα ἐν τούτῳ κριτὴς, δὲν ὤκει νὰ κηρύξῃ ὅτι ἡ ἡγεμονόπαις ἦν ὡραία. Ἐπὶ τέλους τάχιστα θὰ ἴδωμεν πολλοὺς χρονολογικοὺς ἐξαίροντας τὴν καλλονὴν τῆς θυγατρὸς τοῦ Θωμᾶ Παλαιολόγου, ἐξ οὗ δὴλον ὅτι ὁ Πούλκνς οὐχὶ τὴν εἰκόνα, ἀλλὰ τὴν γελοιότητα τῆς Ζωῆς ἐχάραξε.

Κατὰ τὴν ὁρισμένην τῆς τελετῆς ἡμέραν ἡ τοῦ Βατικανοῦ βασιλικὴ περιεβλήθη πᾶσαν τὴν λαμπρότητα αὐτῆς. Κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Μαθῆν παρεχομένης πληροφωρίας, τῆς τελετῆς μετέσχεν ἐπίσκοπος, ἡ τὴν ἡγεμονίδα δὲ περιστοιχοῦσα ὀμπύρις ἦν πολυάνθρωπος καὶ ἐκλεκτή. Διεκρίνετο ἐν πρώτοις ἡ βασιλισσα τῆς Βοσνίας Αἰκατερίνη, ἡ χήρα τοῦ Στεφάνου, ἡ εὐλόγως ὀνομαζομένη ἑαυτὴν τὴν δυστυχεστάτην τῶν βασιλισσῶν. Ἐστεργμὲνη παντὸς πόρου, ἔζη ἐκ μινιαίας ἐπιχορηγῆσας ἐκατὸν δοκάτων, παρεχομένης αὐτῇ ὑπὸ τοῦ πάπα, αἱ πιστῶς δὲ ἀκο-

λουθήσασαι αὐτῇ ἐν τῇ ἐξορίᾳ τέσσαρες Βοσνίδες ἀκόλουθοι, ἡ Παῦλα, ἡ Ἑλένη, ἡ Μαρία καὶ ἡ Πραξίνη, ἦσαν αἱ μόναι Σλαβίδες, αἱ παραστᾶσαι κατὰ τοὺς ἐν Ρώμῃ ἀρραβῶνας τῆς μελλούσης ἀνάσσης τῶν Μοσχοβιτῶν. Οἱ Μεδικοί ἐξεπροσώπωντο ὑπὸ τῆς προμνησθείσης Κλαρικῆς Ὁρσίνης, αἱ διασημότεραι δὲ τῶν πατρικίων τῆς Ρώμης, τῆς Φλωρεντίας καὶ τῆς Σιέννης παρῆσαν αὐτοπροσώπως, τῶν καρδινάλιων πεμψάντων ἀντιπροσώπους.

Ὁ Μαθῆς οὐδένα ἀναφέρει Ἑλληνα, ἀλλ' εὐχερῶς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι πάντες οἱ ἐν Ρώμῃ ὁμοεθνεῖς τῆς Ζωῆς ἦσαν κεκλημένοι. Ὡς πρὸς τὸν Θεόδωρον τὸν Γαζῖν, φίλον τοῦ Βησσαρίωνος, διδάσχημον ῥήτορα, καλλιγράφον καὶ σοφόν, τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀπολύτως βέβαιον. Εἶχε παραστῆ κατὰ τὴν σύνοδον τῆς Φλωρεντίας, ὑπερμύνατο τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ μεγάλην ἐκτίμησιν ἐν Ρώμῃ καὶ ἐν Νεαπόλει ἤμην. Ἐκθέμενος τὰ κατὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο τῷ Φιλέλφῳ, ἐν Μεδιολάνοις τότε διατρίβοντι, ἐδέχετο ἐν ἐπιστολῇ ἀπὸ 1 ἰουλίου 1472 τῆς εὐχαριστίας αὐτοῦ. Ὡς πρὸς τὴν Ἄνναν Νοταρᾶ, οὐδὲν μὲν ἱστορικὸν ἴχνος τῆς ἐν τῇ τελετῇ παρουσίας αὐτῆς, πολλὰ ὅμως συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεως ὅτι παρῆν κατὰ τοὺς δημοτελεῖς τούτους ἀρραβῶνας τῆς ἀνεψιᾶς τοῦ Κωνσταντίνου. Μεμνηστέυμεν αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα θεῖον τῆς Ζωῆς, εἶχε προσδέσει εἰς τὸ ὄνομα αὐτῆς τὸ τῶν Παλαιολόγων καὶ ἐκλίπει τὴν Κωνσταντινοπολιν μικρὸν πρὸ τῆς πτώσεως αὐτῆς. Ἐγκαταστᾶσα ἐν Ρώμῃ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Ἰακώβου, ὠνευροπόλησε τὴν ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Ἰταλίας ἱδρυσιν ἑλληνικοῦ ἀνεξαργήτου κρατειδίου, πρὸς τοῦτο δὲ ἡγόρασε παρὰ τῶν Σιενναίων τὸν ἡρειωμένον πύργον τοῦ Montecuto καὶ τῇ 13/22 ἰουλίου 1472 συμβόλαιον μετὰ τῆς πόλεως ἐθέστικε τὰς προνομίας τῆς μελλούσης πολιτείας. Ἡ ἀποικία αὕτη δὲν ὑπερέβη τὰ ὅρια τοῦ σχεδίου, ἀποτελεῖ ὅμως πάντοτε ἀπόδειξιν τῶν ἀσθημάτων τῆς ἱδρυτικῆς αὐτῆς. Οὕτως ἀφωσιωμένη εἰς τὸ ἔθνος αὐτῆς καὶ τοὺς Παλαιολόγους ἡ Ἄννα Νοταρᾶ, ἐπεξέτεινε φυσικῶς τὰς συμπαθείας αὐτῆς ἐπὶ τῆς Ζωῆς, ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην δὲ ὥφειλεν αὐτὴ νὰ παρίσταται κατὰ τὴν τελετὴν.

Δυσάρεστον ἐπεισόδιον παρήχθη ἐν μέσῳ τῆς τελετῆς. Καθ' ἣν στιγμὴν δηλαδὴ ἔδει ν' ἀνταλλαγῶσιν οἱ δακτύλιοι, ὁ Βόλπ, καταληφθεὶς ἐξ ἀπροόπτου, ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι δὲν ἔφερε τοιοῦτο διὰ τὴν μνηστῆν, τοιοῦτο ἔθιμον, ὡς ἔλεγε, μὴ ὑπάρχοντος ἐν Μόσχᾳ. Αἱ ἐξηγήσεις αὐτοῦ ἐθεωρήθησαν ὑποπτοί, τὸ πρᾶγμα δὲ τοιαύτην προὔξενεν ἐντύπωσιν, ὥστε ἀμφιβολία ἐγεννήθη περὶ τῆς τελείας πληρεξουσιότητος αὐτοῦ, καὶ τῇ ἐπαύριον τῆς τελετῆς ὁ πάπας ἐν πλήρει συνεδρίῳ παρεπονήθη ὅτι ὁ πρεσβευτὴς ἐνήργησεν ἄνευ κανονικῆς ἐντολῆς τοῦ κυρίου αὐτοῦ.

Αἱ ὑποψίαι ἐπετάθησαν, ὅτε ἤρξατο ἡ συζήτησις τοῦ σταυροφορικοῦ ζητήματος. Συγκεχυμένα ἦσαν διεθροῦντο παρὰ τῷ πλῆθει περὶ ἐπικειμένων σπουδαίων ἀνακoinώσεων περὶ μεγάλων θριάμβων τῆς Ἐκκλησίας· τούτου δ' ἕνεκα μεγάλη ἦν ἡ ἀπογοήτευσις μετὰ τὴν τῆς 24/2 ἰουνίου ἀκρόασιν τοῦ Βόλπ. Τῆς Μόσχας πρεσβευτῆς, λατινιστὶ ὁμιλῆσας, ἐκαυχῆθη ἐπὶ ταῖς ἰδιωτικαῖς ἐμπορικαῖς σχέσεσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν χάνην τῶν Τατάρων. Οὗτος ἀνελάμβανε νὰ ἐπιστρατεύσῃ μεγάλην δύναμιν, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν θὰ παρείχετο αὐτῷ μινιαία ἐπιχορηγῆσιν δεκακισχιλίων δοκάτων. Εἰς διομολόγησιν τῆς μετρίως ἐπαχθοῦς ταύτης συνθήκης ἔδει προσέτι, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ ἀγορητοῦ, νὰ προσενεχθῶσιν εἰς ἐναρξιν τοῦ ἔργου δῶρα ἀξίας ἐξακισχιλίων δοκάτων. Ἡ ἰδέα ἦτο πράγματι μεγάλη, ἀλλὰ τὸ ἀπαιτηθὲν ποσὸν ἐκρίθη ὑπερόγκον, αἱ παρεχόμεναι ἐγγυήσεις ἀνεπαρκεῖς, καὶ φόβος ὑπῆρχε μὴ ὁ Βόλπ τὸν δημόσιον ἔρανον ἤθελε νὰ στρέψῃ ὑπὲρ τοῦ ἰδίου προδωπικοῦ συμφέροντος, ὡς ἠδύνατο τις νὰ συμπεράνῃ ἐκ τῆς φθεβρᾶς αὐτοῦ ἀντιφάσεως, τῷ μὲν 1470 διὰ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Γισλάρδου παριστάνοντος τῇ ἐνετικῇ Γερουσίᾳ τὴν συμμαχίαν τοῦ χάνου ὡς τετελεσμένον γεγονὸς καὶ τὴν ταταρικὴν ἐκστρατείαν ἐτοιμὴν, νῦν δέ, μετὰ δύο ὅλα ἔτη, τὴν αὐτὴν συμμαχίαν ἐξαργυρῶντος ἐν Ρώμῃ ἀπὸ μεγάλων χρηματικῶν θυσιῶν.

Ἄλλ' ἂν τὰ πολεμικὰ σχέδια τοῦ ρώσου ἀπεσταλμένου ἀπεκροῦσθον, ἐν τοῖς τοῦ συνοικεσίου συνδιασμοῖς οὐδεμία ἐπιπλοή τροποποιήσιν. Τὴν ἀπόφασιν τῆς ἡγεμονόπαιδος δὲν μετέβαλον αἱ ἐπὶ τοῦ Βόλπ ἱπτάμεναι ὑποψίαι, Σίξτος δὲ ὁ Δ' προσνέχθη

μέχρι τέλους γενναιοδρόνως, εξακισχιλίων περίπου δουκάτων πλὴν τῶν ἄλλων δώρων δαπανηθέντων ὑπὲρ τοῦ συνοικεδίου τῆς ὀρφανῆς ἡγεμονόπαιδος. Αἱ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοιχογραφίαι, παριστῶσαι τὸν βίον Σίξτου τοῦ Δ', διατηροῦσι τὴν ἀνάμνησιν τῆς γενναιοδωρίας αὐτοῦ ταύτης, ἀριστερὰ τοῦ ἱεροῦ μιᾶς τούτων εἰκονιζούσης τὴν Ζωὴν γονυκλιτῇ πρὸ τοῦ πάπα, παρ' αὐτῇ δὲ κατὰ φαντασίαν τοῦ καλλιτέχνου θεμιμένον τὸν μνηστῆρα αὐτῆς, ἀμφοτέρους φέροντας τὸν νυμφικὸν στέφανον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς· ὁ πάπας, περιστοιχούμενος ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέα Παλαιολόγου καὶ τοῦ Λεονάρδου Τόκκου, προσφέρει τῇ Ζωῇ βαλάντιον. Τὰ χρήματα ταῦτα, ὧν πεντακισχίλια μὲν καὶ τετρακόσια δουκάτα ἐμετρήθησαν αὐτῇ τῇ Ζωῇ, ἐξακόσια δὲ τῷ συνοδεύσαντι αὐτῇ ἐπισκόπῳ, ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ σταυροφορικοῦ ταμείου, ὅπερ ἀποτελεῖ νέαν πίστωσιν τὴν ἐπὶ τοῦ συνοικεδίου τούτου ἐρεισθέντων πολιτικῶν σχεδίων.

Ὁ πάπας ἐμετρήμηνεν ὡσαύτως νὰ παράσχῃ τῇ Ζωῇ πρέπουσαν κατὰ τὴν ὁδοιορίαν αὐτῆς ἀκολουθίαν, συγκειμένην ἐξ Ἑλλήνων καὶ Ἰταλῶν, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν οἰκαδε ἐπανακαμπτόντων Ρώσων, ἧς δὲ φυσικῶς ἡγεῖτο ὁ Βόλπ. Ἐν τοῖς Ἑλλήσι διέπρεπεν ὁ Γεώργιος Τραχανιώτης, εἰς τῶν διαπραγματευθέντων τὸ συνοικεδίον, ὁ ἡγεμὼν Κωνσταντῖνος, ὃν ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία τιμᾷ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Κασσιανῶ, καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν ἀδελφῶν τῆς Ζωῆς Δημήτριος. Ὡς πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς, ὁ διασημώτατος αὐτῶν ἦν ὁ Ἀντώνιος Βονούμβριος, ἐπίσκοπος τοῦ Αἰακείου ἐν Κορσικῇ, τοῦ καρδινάλιου Ἀντωνίου τῶν ρώσων χρονογράφου, κατὰ τὸν Πῆρλιγγ, οὐδέποτε μετασχόντος τῆς νυμφοστόλου πομπῆς. Περὶ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προσώπων τῆς ὅλης συνοδείας οὐδὲν ὑπάρχει διηκριβωμένον, ἐν ταῖς πόλεσι, δι' ὧν αὕτη διήλθε, ὅτε μὲν πεντήκοντα, ὅτε δὲ ἑκατὸν ἱππῶν ἀναφερομένων.

Τέλος παπικαὶ συστατικαὶ ἐπιστολαὶ ἀπνυθύνθησαν πιθανῶς πρὸς πάντας τοὺς ἡγεμόνας, διὰ τῶν κρατῶν τῶν ὁποίων ἐμελλε νὰ διέλθῃ ἡ νύμφη. Εἶναι γνωστὰ αἱ πρὸς τοὺς δημογέροντας τῆς Βονωνίας, πρὸς τὴν πόλιν τῆς Νυρεμβέργης καὶ πρὸς τοὺς ἀνθυπάτους τῆς Λυδέκης, τὸ δὲ περιεχόμενον αὐτῶν, ὅμοιον περὶπου, ἐπιτρέπει τὴν προδιατυπωθεῖσαν ὑπόθεσιν, βεβαιουμένην ἄλλως τε καὶ ὑπὸ τῶν ρωσικῶν πηγῶν.

Τῇ 2/21 ἰουνίου ἐγένετο ἡ ἀποχαιρετητήριος ἀκρόασις. Σίξτος ὁ Δ' ἐδέξατο τὴν ἡγεμονόπαιδα ἐν τοῖς κήποις τοῦ Βατικανοῦ, παρόντος πάντοτε τοῦ Βόλπ. Πιθανὸν ὅτι ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὑπενθύμισαν τῇ μελλούσῃ ἀνάσσει τῶν Ρώσων καὶ τῷ προδευτῇ τοῦ μεγάλου πρίγκιπος τὰς τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου ἀποφάσεις, ἀλλ' ἀκριβῶς τῷ ἔτει τούτῳ, τῷ 1472, συνεκαλεῖτο ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Συμεὼν σύνοδος, ἥτις ἐπισήμως ἀπέρριψε τὰ ἐν Φλωρεντίᾳ θεσπισθέντα, ἐν Μόσχᾳ δὲ ἐτιμᾶτο ὑπερβαλλόντως ὁ ἀσπονδὸς τῆς Ρώμης πολέμιος μητροπολίτης Ἰωνᾶς, τέλος δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, τῇ 9/18 νοεμβρίου δέ, ἀπέθνησκεν ἐν Ραυέννῃ πρὸς μεγίστην λύπην τοῦ καθολικοῦ κόσμου ὁ δραστηριώτατος τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν θιασώτης, ὁ ἔλλην καρδινάλιος Βησσαρίων.

Ἡ τῆς Ζωῆς ἀναχώρησις ὠρίσθη εἰς τὴν 15/24 ἰουνίου, οὐδέποτε δὲ ἡ Ρώμη εἶδεν ἐξερχομένην τῶν τειχῶν αὐτῆς συνοδείαν οὕτως ἐτερογενῆ. «Ὁ βυζαντινὸς ἀετός, κατὰ τὴν ἐκφρασὴν τοῦ κ. Πῆρλιγγ, μετὰ βραχεῖαν ἐπὶ τῶν ὁχθῶν τοῦ Τιδέρεως διατρίβην ἀνελάμβανε νῦν τὴν πρὸς τὸν Βορρᾶν πτῆσιν αὐτοῦ. Ἀκολουθοῦντες αὐτῷ συνεπορεύοντο Ἕλληνες πρὸς ζήτησιν τύχης καὶ τιμῶν, Ἰταλοὶ, μεταβαίνοντες εἰς χρησιμοποίησιν τῆς νομισματοκοπικῆς ἢ τῆς θεολογικῆς τέχνης αὐτῶν, καὶ Μοσχοῦται, ὑπερήφανοι ἐπὶ τῇ κατακτῆσει αὐτῶν, ὀνειροπολοῦντες δ' ἴσως τὸ Ἀνατολικὸν κράτος».

Τὴν ἑλληνίδα νύμφην θὰ παρακολουθῶμεν ἐν πᾶσι τοῖς σταθμοῖς τῆς θριαμβικῆς αὐτῆς πορείας.

(Ἀκολουθεῖ).

ΑΙ ΡΩΣΙΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΕΙΣ.

Α'.

Ἡ Πετρούπολις.—Ἡ πόλις αὕτη, καλουμένη ρωσιστὶ Σάγκτ-Πετερμπούργκ, εἶναι ἡ δευτέρα πρωτεύουσα τῆς ρωσικῆς αὐτοκρατορίας, πρωτεύουσα τῆς νομαρχίας ἀνεξάρτητος τῆς γενικῆς διοικήσεως ἢ ἐπαρχίας τῆς Πετρούπολεως, καὶ κεῖται ἐν τῷ μυγῷ τοῦ φιλλανδικοῦ κόλπου ἐν τῷ στομίῳ καὶ τοῖς νήσοις τοῦ Νεῦα· ἔστι δὲ ἡ ἀφετηρία τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, δι' ὧν συνδέεται μετὰ τῆς Ἑλισιγκφόρης, Μόσχας, Βαρσοβίας, Ρεβλ καὶ τῶν ἐπαύλεων τοῦ Τσαρσκόε-Σέλο, Γατσάνας, Πέτερχοφ καὶ Ὁρανιενμπόουμ. Ἡ πόλις αὕτη, καίπερ στερουμένη ὅχρου περιτειχίσματος, προστατεύεται καθ' ὅλοκληρίαν ὑπὸ ὀχυρωματικῶν ἔργων πρώτης τάξεως, οἷα τὰ τῆς Ἑλισιγκφόρης καὶ τῆς Κρονστάδης. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς εἶναι 104 τετρ. χιλιάμετρα, ἡ δὲ περίμετρος 47 χιλιάμετρα. Κἂτ. 924,300. Εἶναι δὲ τὸ ἐνδιαίτημα τοῦ Τσάρου καὶ ἔδρα τοῦ Συμβουλίου τοῦ κράτους, τῆς Γερουσίας, τῆς ἁγίας Συνόδου, ὀρθοδόξου ἀρχιεπισκόπου καὶ τῶν ἀνωτέρων διοικήσεων τοῦ Κράτους.

Ἡ Πετρούπολις, δημιουργησα οὕσα τῆς μεγαλοφυΐας Πέτρου τοῦ Μεγάλου, ἤρξατο ἀνυψομένη ἐκ τῶν τελευτῶν τοῦ Νεῦα τῷ 1703· τὸ ἐλῶδες ἔδαφος, ὅπερ θὰ ἐξητιμέμεν ὡς τόπος ἰδρύσεως αὐτῆς, μόλις τότε εἶχε κυριευθῇ ἀπὸ τῶν Σουηδῶν καὶ ἀπετέλει μέρος τῆς ἀρχαίας Ἰγγρίας· οἱ Σουηδοὶ εἶχον ἀνεγείρει αὐτόθι μόνον τὸ μικρὸν φρούριον Νυσενσάν. Τῇ ἀγγαρεῖᾳ μοσχοβιτῶν, τατάρων κοζάκων, ἰγγριῶν, φιλλανδῶν καὶ καλμουκῶν χωρικῶν ἰδρύθη πρῶτον μὲν τὸ φρούριον καὶ ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς Πέτρου καὶ Παύλου, ἐπὶ νησιδίου τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς τοῦ Νεῦα, τῷ δὲ 1705 τὸ μέγαρον τοῦ Ναυαρχείου. Κατὰ τινὰ παράδοσιν, ἡ ἐξέλεξις τῆς ἀκριβοῦς τῆς ὁποίας ἀδύνατος πλέον ἀποθάνει, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν, οἵτινες κατέστησαν θύματα τῶν ἐπιδημιῶν καὶ τῆς τραχύτητος τοῦ κλίματος, ἀνῆλθεν εἰς 100,000. Τῷ 1712 τὰ νέα ἰδρύματα ἀπετέλουν μόνον τὸ ἔμβρυον τῆς πόλεως, ἀλλὰ Πέτρος ὁ Α' ἀνύψωσεν αὐτὴν εἰς πρωτεύουσαν ἀνευ περαιτέρω ἀναβολῆς. Ἀλλ' ὅπως ἔραγε ὁ σκοπὸς τοῦ μεγάλου Τσάρου; Μήπως προὔτιθετο τὴν ἐπιτυχίαν τῆς προσηγγίσεως τοῦ μοσχοβιτικοῦ κόσμου πρὸς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐν ἡ εἰρήσει καὶ ἠθικῇς τε καὶ πολιτικῇς ἀπομονώσεως; . . . Μήπως ἐπέδιώζε τὴν ἐγκατάστασιν βάσεως ἐνεργείας διὰ τὴν μελλούσαν κατάκτησιν τῆς Φιλανδίας, τῶν τῆς Βαλτικῆς ἐπαρχιῶν, τῆς Λιθουανίας; . . . Ὅποιαῖδήποτε καὶ ἦσαν αἱ προθέσεις Πέτρου τοῦ Α' ἡ «Βενετία τοῦ Βορρᾶ» εἶχεν ἤδη ἰδρυθῇ καὶ ἰδρυθῇ μάλιστα ἐπὶ δάσους πασσάλων, ἀπὸ δὲ τοῦ 1714 μετηνέχθη αὐτόσε ἡ Γερουσία. Τμηματι τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Νοβογρόδ ἠῤῥησε τὸν πρῶτον πυρῆνα τῶν τῆς Πετρούπολεως κατοίκων, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀνεπτύχθη ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς αὐτοκρατορίας Ἀννης, ἥτις κατήρτισε γενικὸν σχέδιον ἀνιδρύσεως οἰκοδομῶν καὶ ἐπεκτάσεως τῆς πόλεως μετὰ τὰς φοβεράς πυρκαϊὰς τοῦ 1736 καὶ 1738· τὸ χειμερινὸν ἀνάκτορον ἐθεωρήθη ὡς κέντρον τῆς νέας πρωτεύουσας, ἥτις κανονικῶς ἔτυχεν ἀναπτύξεως ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν αὐτοκρατεριῶν Ἑλισάβετ καὶ Αἰκατερίνης τῆς Β' (1741-1796). Ἡ τσαρίνα Αἰκατερίνη ἡ Β' ἰδίᾳ ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον Πέτρου τοῦ Α' μετ' εὐρύτητος ἰδεῶν ἀνταξίων τοῦ προκατόχου αὐτῆς, οὕτως ὥστε κατὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ἡ Πετρούπολις, ἥτις τῷ 1750, ἠρίθμει 80,000 μόνον ψυχῶν, τῷ 1789 δὲ 218,000, περιελάμβανεν ἤδη 300,000 κατοίκων. Ἀλέξανδρος ὁ Α' ἀνέλαβε τὴν ἀποξήρανσιν τῆς πόλεως, ἣν ἐξωράϊσε δι' ἄλσων, γεφυρῶν, ἀνακτόρων καὶ ναῶν· κατὰ τὸ τέλος τῆς βασιλείας αὐτοῦ (1825) ὁ πληθυσμὸς ἀνῆρχετο εἰς 400,000 κατοίκων. Τῷ 1824 φοβερά πλημμυρὰ παρ' ὀλίγον θὰ κατέστρεφε τμημα τῆς πόλεως, ἥς τὸ ἔδαφος μόλις ὑπέρκειται τῆς τοῦ Νεῦα ἐπιφανείας κατὰ 2 ἢ 3 μέτρα. Ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ἐπρόεικε τὴν Πετρούπολιν διὰ τινων μεγάλων οἰκοδομῶν καὶ ἤρξατο τῆς κατασκευῆς τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, αἵτινες ἐξακοντίζονται δίκην ἀκτίνων ἀπὸ τῆς πρωτεύουσας εἰς τὰ ἐσωτερικὸν τοῦ κράτους. Ἡ καταστροφὴ τῆς 1/13 μαρτίου 1881,